

Miellekartat

Ohessa kolme miellekarttaa. Opettaja voi käyttää niitä esim. muokatessaan luokalleen tehtäviä. Niiden avulla voi myös etukäteen tutustua näyttelyssä käytettyihin, oppilaille vieraisiin, sanoihin.

1 Saamelaisten ruokatalous

Laaja kokonaisuus, josta lohkeaa 7 tehtäväryhmää, joissa niissäkin on työtä useammalle oppilaalle. Työn koonta on tehtävä omassa koulussa.

Kysymysten muotoilulla voidaan tehtäviä eriyttää. Yläasteen oppilaat, jotka ovat tottuneet miellekarttojen tekemiseen, voivat tehdä aiheesta oman miellekartan. Nuoremmat oppilaat tarvitsevat vähintään tukisanoja oman miellekarttansa avuksi. He voivat myös toteuttaa teeman opettajan laatimien kysymysten/ohjeiden avulla. Yksinkertaisimmillaan tehtävät voisivat olla:

1. Mitä tuttuja esineitä löydät näyttelyn kotakeittiöstä? Piirrä/ kirjoita.
2. Keväällä tuore ruoka on ollut vähissä. Kuinka ihmiset ovat saaneet tuoreita linnunmunia? Piirrä/ kirjoita. (vastaus löytyy uutusta)
3. Piirrä kalastusvälineitä näyttelystä. Katso kolttasaamelaisten kohdalla oleva talvikalastusvideo.
4. Katso riekostusvideo liikkuminen, tietotaito –osastosta. Piirrä riekon ansa ja talvipukuinen riekko.
5. Piirrä Lapin marjoja. (Löydät ne elokuun kohdalta.)
6. Mitä saamelaiset ovat valmistaneet lehmän maidosta? (Vastaukset löytyvät maatalous-vitriinistä.)
7. Poro on tärkeä eläin. Mitä porosta saadaan? Piirrä/ kirjoita. (Asiasta mm. seuraavissa vitriineissä: ruoka, pukeutuminen, taiteelliset lähtökohdat)

2 Poro

Tehtävissä voi keskittyä johonkin miellekartan osa-alueeseen.

Esimerkiksi:

1. poro ravintoketjun osana
2. Nuorimmat oppilaat voivat toteuttaa tehtävän piirtämällä. Jos he ovat jo koululla leikanneet valmiiksi pienet kortit, joille piirtävät yhden asian kullekin, kortteja voidaan käyttää myöhemmin Kokoa ravintoketju –pelinä.
3. Kuinka ihminen hyödyntää poroa? (Tässä on ainakin kolme selkeää osa-aluetta, joissa niissäkin riittää useammallekin oppilaalle tehtävää.)
4. poron vuodenaajat, poromiehen vuodenaajat: eri vuodenaikojen poronhoitotyöt.

3 Koivu

Tunturikoivun ympärillä on laaja ravintoverkko eikä ihminenkään tule toimeen ilman sitä.

Koivusta voi laatia esimerkiksi seuraavanlaisia tehtäviä:

1. Kuinka ihminen käyttää tunturikoivua?
 - 1.1 asumukset ja rakennukset
 - 1.2 astiat > saamelainen käsityö / taide
2. Ravintoketjuja, joiden osa tunturikoivu on, syntyy useampia.
3. Lumi kinostuu koivikossa, josta päästään lumen suojaaviin ominaisuuksiin.
4. Koivun vuodenajat. Nuorimmille oppilaille riittää aiheeksi lehtien puhkeaminen, kesän kasvun-aika, ruska ja lehtien putoaminen sekä talven lepoaika, vähän vanhemmat voivat pohtia kasvu-kauden pituutta ja valon merkitystä. Yläastelaiset ja lukiolaiset voivat perehtyä yhteyttämisen ja talveentumisen hienouksiin ja toisaalta koko siihen verkostoon, joka koivun ympärille muodostuu.

1.1 Koivu on kova ja sitkeä puulaji. Millaiseen rakentamiseen se soveltuu?

vitsakset (monta käyttöä)

kotapuut

turvekammin runko, tuohi vesieristeenä

reen kaplaat ja jalakset (kaplas on jalaksen ja reen välissä oleva osa, "jalka")

1.2 Millaisia tuotteita koivun eri osista tehdään?

pahka: kupit, naapot

juuri: punotut astiat, köysi

tuohi: tuokkoset, verkon kellukkeet

puu(aines): tiuhdat eli nauhapirrat, kävyt

lehdet: saamelaiset ovat värjänneet lankoja keltaisiksi sekä koivun (Betula alba) että vaivaiskoivun (Betula nana) lehdillä. Asiasta ovat kirjoittaneet mm. Carl von Linné (tutkimusmatka Pohjois-Ruotsiin 1732) ja Jacob Fellman (Utsjoen kirkkoherrana 1820-1831)

parkki: sisnanahan parkitsemiseen

Kun nahkasta halutaan tummaa, parkkiliemeen käytetään 50 % pajunkuorta ja 50 % koivunkuorta. Keskiruskea väri saadaan, kun käytetään 75 % pajua ja 25 % koivua. Vaalea nahka parkitaan pelkällä pajulla.

3.2.1 (helppo)

Tunturikoivusta voi käyttää ravintona lehtiä, versoja ja siemeniä. Niitä syövät esimerkiksi jänikset, urpiaiset, tunturimittarin toukat ja porot. Piirrä ainakin yksi kustakin ravinnosta lähtevä ravintoketju. Jatka ketjuja. Muista, että ihminenkin voi kuulua tällaiseen ravintoketjuun.

3.2.2 (vaikeampi)

Piirrä ravintoketjuja, jotka lähtevät tunturikoivusta. Huomaa, että sen monia osia käytetään ravintona. Piirrä ketjuihin ainakin 3 osaa, jos vaan keksit, piirrä enemmänkin. Huomaa, että ihminenkin voi kuulua tällaiseen ravintoketjuun.

3.2.3 (vaikein)

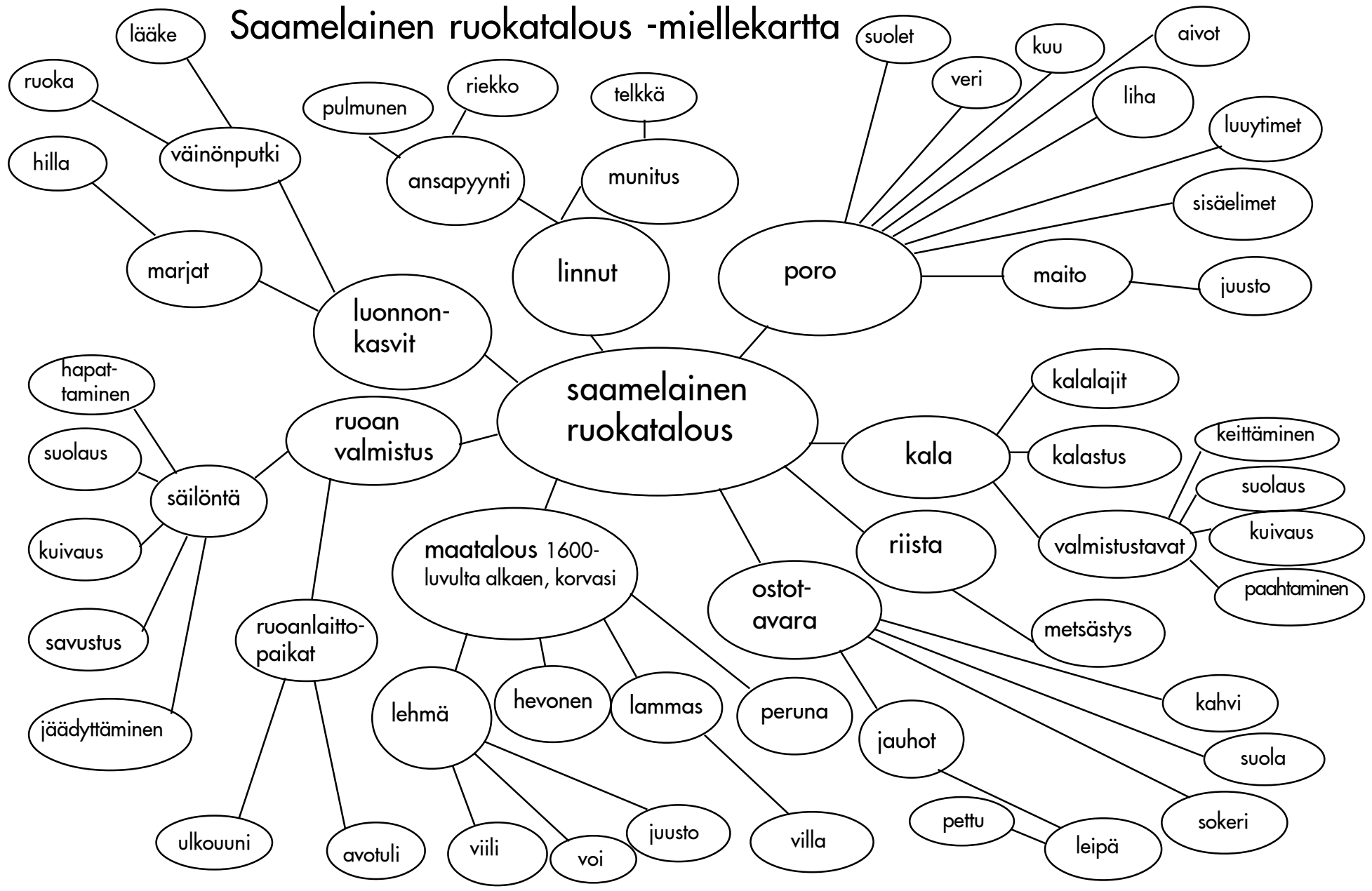
Piirrä tunturikoivun ympärille muodostuva ekosysteemi. Siinä tunturikoivu on perustuottaja. Lisää ensimmäisen asteen kuluttajat eli kasvinsyöjät ja toisen tai useamman asteen kuluttajat. Ne ovat petoja, jotka syövät muita kuluttajia (joko kasvinsyöjiä tai petoja) tai loisia, jotka elävät toisen eliön sisällä tai pinnalla. Tuottajien ja kuluttajien lisäksi ekosysteemissä on hajottajia. Ne saavat ravintonsa kuolleista muista eliöistä, jotka hajotusprosessin aikana palautuvat kasvien käyttöön.

Piirrä kuva ekosysteemistä.

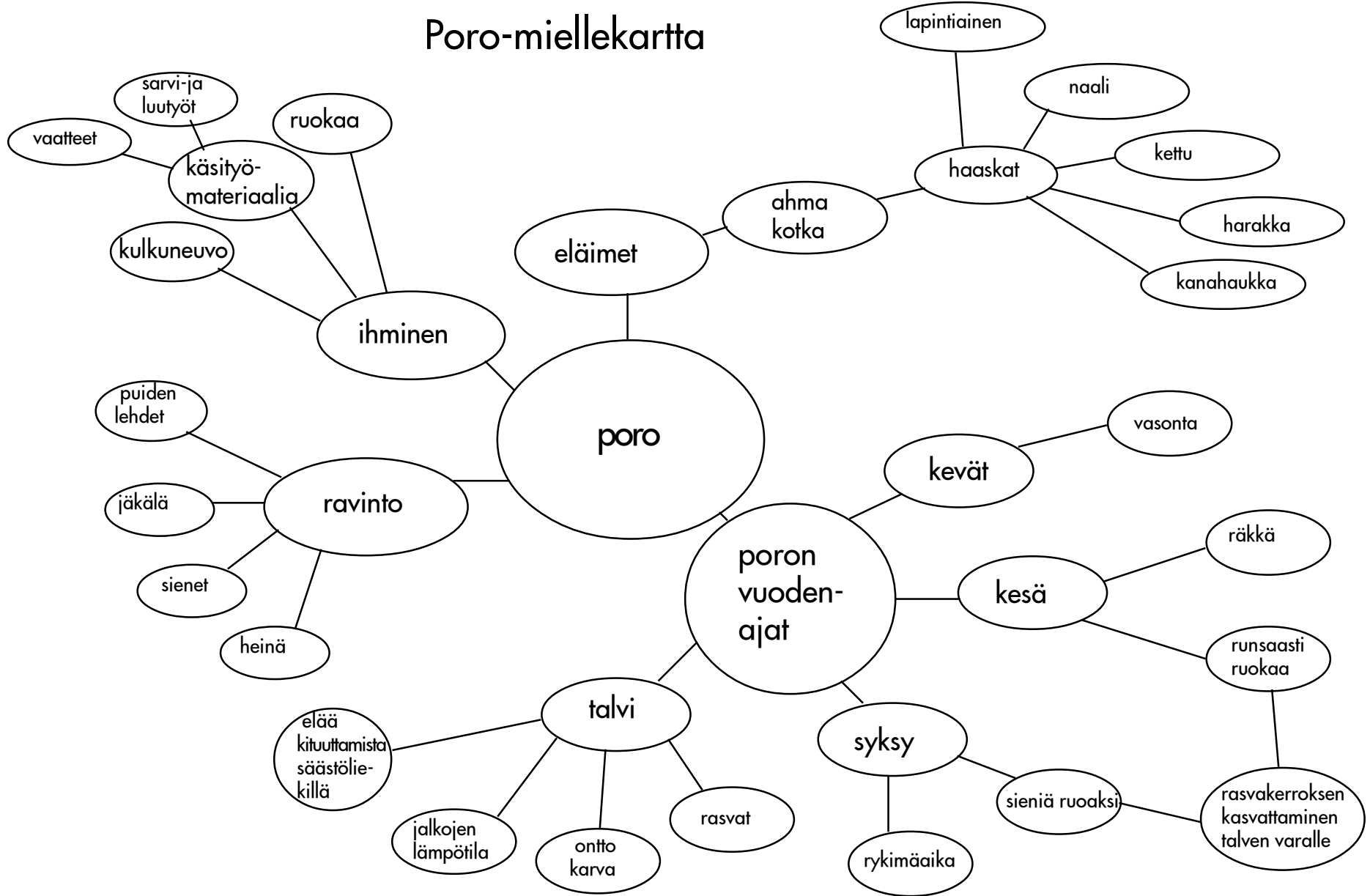
Tekemänsä ekosysteemi-kuvan perusteella oppilas voi piirtää ja täyttää taulukon:

perustuottaja: koivu	kuluttajat			hajottajat
	1. asteen kuluttaja	2. asteen kuluttaja	3. asteen kuluttaja	
lehdet	<i>poro</i>	<i>ihminen</i> <i>ahma</i> (tuottaa haaskan)	<i>hyönteissyöjälintu</i> <i>esim. lapinharakka</i>	<i>sienet:</i> <i>kääpä, tatti</i> <i>bakteerit</i>
	<i>tunturimittarin toukka</i>	<i>pikkulinnut esim. sinirinta</i>	<i>ampuhaukka</i>	
siemenet	<i>urpiainen</i>	<i>ampuhaukka</i>		
versot	<i>metsäjänis</i>	<i>kettu</i>		
koivun kanssa symbioosissa elää: <i>koivupunikitatti (lajia ei ole näyttelyssä nimetty)</i>				

Saamelainen ruokatalous -miellekartta

Poro-miellekartta

Tunturikoivu-miellekartta

